

“การใช้แรงงานเด็กและกฎหมายคุ้มครองแรงงาน”

นางวนิดา อินทรอำนาจ
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักกฎหมาย

บทความนี้ใช้เพื่อนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา
รายการเจตนารมณ์กฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
วันออกอากาศวันพุธที่ 18 มกราคม 2560
(ปรับปรุง 26 กันยายน 2560)

การใช้แรงงานเด็กและกฎหมายว่าด้วยคุ้มครองแรงงาน

ผู้เรียบเรียง : วนิดา อินทรอำนวนัย*

ปรับปรุง 26 กันยายน 2560

บทนำ/ความเป็นมา

“เด็กไทยใส่ใจศึกษาพาชาติมั่นคง” คือ คำขวัญวันเด็กปี พ.ศ. 2560 ที่มุ่งเน้นให้เด็กไทยใส่ใจศึกษา คำว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กำหนดเกณฑ์อายุของเด็กไว้ ซึ่งเด็กในวัยอายุต่ำกว่า 18 ปีนั้น ควรเป็นวัยที่ได้เรียน ได้เล่น ได้พัฒนาฝึกฝนตนเองอย่างรอบด้าน สำหรับช่วงอายุเด็กไทยที่อยู่ในเกณฑ์ของการศึกษภาคบังคับ 9 ปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ป.1 – ม.3) คือ ช่วงอายุ 7- 15 ปี ซึ่งตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทย ได้กำหนดห้ามนายจ้าง จ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นลูกจ้าง สอดคล้องกับ อนุสัญญาว่าด้วยอายุขั้นต่ำ (ฉบับที่ 138) องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ที่กำหนดอายุขั้นต่ำของลูกจ้างไว้ ไม่ต่ำกว่า 15 ปี ดังนั้น เกณฑ์อายุเริ่มต้นที่กฎหมายไทยยอมให้เด็กเข้าสู่การใช้แรงงานเด็กได้ คือ อายุ 15 – ต่ำกว่า 18 ปี

ประเทศไทยได้มีการใช้แรงงานเด็กมาเป็นระยะเวลาานาน กระจายอยู่ในภาคต่างๆ เช่น ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม การค้าและการบริการ แรงงานเด็กส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ ระดับการศึกษาไม่มากนัก จึงทำให้ง่ายต่อการเอาเปรียบและถูกชักจูงไปกระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อแรงงานเด็ก คือ การใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม นายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เช่น ชั่วโมงทำงาน เวลาพัก วันหยุด สวัสดิการต่างๆ หรือสถานประกอบกิจการบางแห่งมีการกักขังและกระทำทารุณ ส่วนแรงงานเด็กที่พักอาศัยอยู่กับนายจ้าง นายจ้างมักจัดอาหาร ที่พัก ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างๆ ไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดการพักผ่อน ขาดการนันทนาการเพื่อพัฒนาการของแรงงานเด็ก ทำให้แรงงานเด็กมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิต ปัญหาการประสบอันตรายที่เกิดจากการทำงาน และปัญหาการปรับตัวทางสังคมในการทำงานที่แตกต่างไปจากชีวิตในวัยเรียนของเด็ก การขาดโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาอาชีพ เพราะเด็กทำงานมีความเหนื่อยล้าก็มักจะไม่ต้องการที่จะศึกษาเพิ่มเติม

กฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็ก หรือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้วางหลักเกณฑ์ในการจ้างแรงงานเด็กที่ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่นายจ้างต้องปฏิบัติ นายจ้างที่มีการจ้างลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปต้องปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และประการสำคัญการใช้แรงงานเด็กต้องคำนึงถึง เงื่อนไขการจ้าง สภาพการทำงาน รวมถึงการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กด้วย ทั้งนี้ ไม่ว่า นายจ้างและลูกจ้างนั้นจะมีเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา หรือเพศใดก็ตาม มีสิทธิตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานเท่าเทียมกัน

บทเนื้อหา

ประชาคมโลกพยายามกดดันไม่ให้มีการใช้แรงงานเด็กและไม่ให้มีการกระทำทารุณต่อแรงงานเด็กในประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยด้วย เนื่องจากการใช้แรงงานเด็กเป็นปัญหาสังคมที่มีความสำคัญ การกระทำบางอย่างต่อตัวแรงงานเด็กถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน แนวคิดในการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กจำแนกไว้ 3

*วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

แนวคิด (ข้อมูลรายงานการศึกษาการใช้แรงงานเด็กในประเทศไทย กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน (2548)

(1) แนวคิดในการขจัด (Abolitionist Perspective) เป็นแนวคิดที่ไม่ให้มีการใช้แรงงานเด็กโดยสิ้นเชิง ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในทัศนะของรัฐบาลของประเทศพัฒนาแล้วที่กีดตันต่อประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย

(2) แนวคิดในการคุ้มครอง (Protectionist perspective) เป็นแนวคิดที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างแรงงานเด็กได้ แต่กำหนดเงื่อนไขและให้ความคุ้มครองต่อแรงงานเด็ก เช่น ค่าจ้างขั้นต่ำ ชั่วโมงทำงาน ความปลอดภัย สุขภาพอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน เป็นต้น

(3) แนวคิดปลดปล่อย (Liberrationist perspective) หรือทำให้แรงงานเด็กมีอำนาจ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ริเริ่มมาจากองค์การพัฒนาเอกชนในด้านเด็ก มีทัศนะเกี่ยวกับเด็กในลักษณะที่เป็นประธานแห่งการกระทำ หรือเป็นตัวนำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่กระตือรือร้นและให้ความสนใจในการสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรของตนเอง หากแรงงานเด็กมีองค์กรแล้วก็จะมีความ มีปากเสียง มีสิทธิ และองค์กรดังกล่าวจะสามารถให้ความคุ้มครองแก่แรงงานเด็ก

แนวคิดทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมนิยม เป็นทฤษฎีที่ใช้ในการจัดระเบียบสังคมโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ รูดอล์ฟ ฟอน เยียร์ริง (Rodolf Von Ihering) นักนิติศาสตร์ชาวเยอรมันซึ่งเป็นก่อตั้งทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมนิยมได้วางหลักพื้นฐานทฤษฎีนี้ว่า กฎหมายเป็นเพียงกลไกหรือวิธีการ (mean) ที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ (end) โดยกฎหมายต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม และกลไกของกฎหมายมีบทบาทในการสร้างความสมดุล หรือการจัดลำดับชั้นความสำคัญระหว่างประโยชน์ของเอกชนกับประโยชน์ของสังคม

ในกรณีแรงงานเด็กตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทยนั้น มีเป้าหมายสำคัญคือ การคุ้มครองแรงงานเด็กและที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างแรงงานเด็กได้ แต่กำหนดเงื่อนไขและให้ความคุ้มครองต่อแรงงานเด็ก เช่น เงื่อนไขการจ้าง สภาพการทำงาน รวมถึงการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็ก

1. ที่มาของความหมาย คำว่า “เด็ก” และ “แรงงานเด็ก” “แรงงานผู้เยาว์”

ประเทศไทยได้ระบุนิยาม “เด็ก” ไว้ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ว่า

“เด็ก” หมายความว่า “บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส” สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ (Convention on the Rights of the Child) ที่กำหนดมาตรฐานสิทธิมนุษยชนเพื่อช่วยให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองดูแลเด็กได้อย่างเหมาะสม กำหนดหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับเด็กให้ประเทศที่เป็นภาคียึดถือปฏิบัติ 4 เรื่อง คือ สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาส่งเสริม สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง และ สิทธิที่จะมีส่วนร่วม

(ประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 ประเทศภาคีอนุสัญญาดังกล่าวมีจำนวน 196 ประเทศ)

“แรงงานเด็ก” (child labour) ตามอนุสัญญาว่าด้วยอายุขั้นต่ำ (ฉบับที่ 138) องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้กำหนดอายุขั้นต่ำของลูกจ้างไว้ คือ อายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีสำหรับงานทั่วไป ส่วนไม่ต่ำกว่า 13 ปีสำหรับงานเบา และไม่ต่ำกว่า 18 ปีสำหรับงานอันตราย แต่สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนานั้น ได้กำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับงานทั่วไปเป็น 14 ปี งานเบาเป็น 12 - 14 ปี และงานอันตรายเป็น 16 ปี

มาตรา 7 ของอนุสัญญา (ฉบับที่ 138) ยังได้ระบุถึง **งานเบา (light work)** ที่สามารถให้เด็กอายุ 12-14 ปี ทำได้โดยไม่ต้องไม่เกิน 14 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (หรือตามกำหนดของกฎหมายในประเทศ) ได้แก่ งานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและพัฒนาการของเด็ก งานที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาหรือการฝึกอาชีพ งานที่ไม่เป็นงานที่เด็กต้องเสี่ยงอันตราย ถ้าสภาพการทำงานหนักกว่าหรือชั่วโมงการทำงานมากไปกว่านั้น ถือว่าเป็นแรงงานเด็ก ซึ่งเด็กอายุ 5-11 ปี หากทำงานแม่เป็นงานปลอดภัยถือว่าเป็นการใช้แรงงานเด็กที่ต้องห้าม

ตารางที่ 1 : อายุขั้นต่ำของแรงงานเด็ก ของประเทศกำลังพัฒนาที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการจัดการศึกษาอย่างไม่เพียงพอ

อายุขั้นต่ำ	งานเบา	งานอันตราย
ไม่ต่ำกว่า 14 ปีเมื่อเริ่มทำงาน (กฎหมายไทย 15 ปี)	12 ปี (ไทย 13 ปีบางภาคเศรษฐกิจ)	18 ปี (16 ปีภายใต้เงื่อนไข) (ไทย 18 ปี)

ที่มา มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

แรงงานเด็ก (child labour) จึงหมายถึงรวมถึง เด็กทำงานในภาคเศรษฐกิจ ที่มีอายุต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 138 โดยที่การทำงานนั้นเป็นงานเต็มเวลา ที่มีชั่วโมงการทำงานระหว่าง 14- 43 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือตามที่กฎหมายในประเทศกำหนดชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ เป็นงานอันตรายต่อสุขภาพร่างกาย หรือ จิตใจ และ เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาหรือพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ

แรงงานผู้เยาว์ (child worker) อายุ 15 - 17 ปี เป็นนิยามในเชิงวิชาการ ซึ่งกฎหมายไทยยังไม่ได้แยกความแตกต่าง แรงงานที่เป็นเด็กกลุ่มอายุตามเกณฑ์ให้รับเข้าทำงานได้ว่าเป็นแรงงานผู้เยาว์ ซึ่งเป็นแรงงานที่ทำงานปลอดภัยและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน กฎหมายประกันสังคม และ คำว่า “แรงงานผู้เยาว์” ยังสามารถที่จะหมายความรวมถึงเด็กทำงานเบาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตในกลุ่มอายุที่ไม่ต่ำกว่า 13 ปีได้อีกด้วย

2. มาตรการคุ้มครองแรงงานเด็กของประเทศไทย

การใช้แรงงานเด็กถูกบัญญัติไว้ใน หมวด 4 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มีจำนวน 9 มาตรา เริ่มตั้งแต่ มาตรา 44 ถึงมาตรา 52 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองเด็กเกี่ยวกับเงื่อนไขการจ้าง สภาพการทำงาน การพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิต สรุปดังนี้

2.1 เงื่อนไขการจ้าง เกี่ยวกับ อายุขั้นต่ำ การขออนุญาต งานอันตรายที่ห้ามเด็กทำ และ สถานที่ที่ห้ามเด็กทำ ดังนี้

2.1.1 อายุขั้นต่ำของ ลูกจ้างเด็ก ห้ามนายจ้าง จ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นลูกจ้าง
(มาตรา 44)

“แรงงานเด็ก” หมายถึง ลูกจ้างเอกชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ถึงต่ำกว่า 18 ปี

“นายจ้าง” หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจของตนเองเพื่อหวังผลกำไร หรือส่วนแบ่งและได้จ้างบุคคลอื่นมาทำงานในธุรกิจในฐานะลูกจ้าง

“ลูกจ้าง” หมายถึง ผู้ที่ทำงานให้กับเอกชนหรือธุรกิจเอกชน รวมทั้งผู้ที่รับจ้างทำงานบ้าน โดยได้รับค่าจ้างเป็นรายเดือน รายสัปดาห์ รายวัน รายชิ้น หรือเหมาจ่ายค่าตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน อาจจะเป็นเงินหรือสิ่งของ

2.1.2 การขออนุญาต การจ้างแรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี (แต่ไม่ต่ำกว่า 15 ปี) นายจ้างต้องปฏิบัติ ดังนี้ (มาตรา 45)

- (1) แจ้งต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน 15 วันนับแต่วันที่เด็กเข้าทำงาน
- (2) ทำบันทึกสภาพการจ้างที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยเก็บไว้ ณ สถานที่ประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้าง พร้อมให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจได้ในเวลาทำการ
- (3) แจ้งการสิ้นสุดการจ้างเด็กนั้นต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน 7 วันนับแต่เด็กออกจากงาน

อนึ่ง “พนักงานตรวจแรงงาน” คือ ผู้ซึ่งรัฐมนตรีกระทรวงแรงงานแต่งตั้งให้ปฏิบัติกรตาม พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

2.1.3 งานอันตรายที่ห้ามเด็กทำ ห้ามมิให้นายจ้างให้แรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (มาตรา 49)

- (1) งานหลอม เป่า หล่อ หรือรีดโลหะ
- (2) งานปี้มโลหะ
- (3) งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียง และแสงที่มีระดับแตกต่างจากปกติ อันอาจเป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (4) งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (5) งานเกี่ยวกับจุลชีวันเป็นพิษซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย รา หรือเชื้ออื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (6) งานเกี่ยวกับวัตถุมีพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ เว้นแต่ในงานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (7) งานขับหรือบังคับรถยกหรือปั้นจั่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (8) งานใช้เลื่อยเดินด้วยพลังไฟฟ้าหรือเครื่องยนต์
- (9) งานที่ต้องทำไต่ดิน ไตน้ำ ในถ้ำ อุโมงค์ หรือปล่องในภูเขา
- (10) งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (11) งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน
- (12) งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป และงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 49)

2.1.4 สถานที่ห้ามเด็กทำงาน ห้ามนายจ้างให้เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานในสถานที่ต่อไปนี้ (มาตรา 50)

- (1) โรงฆ่าสัตว์
- (2) สถานที่เล่นการพนัน
- (3) สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ อาทิ สถานที่เต้นรำ สถานที่มีอาหาร สุราหรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายและบริการโดยมีผู้บ่าวหรือสาวรับปรนนิบัติลูกค้า สถานอาบอบนวด เป็นต้น (แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551)

(4) สถานบริการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ขยายความคุ้มครองแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กมิให้ทำงานในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมกับสภาพจิตใจหรือศีลธรรมของเด็ก)

2.2 สภาพการจ้าง เกี่ยวกับ เวลาทำงาน เวลาพัก พักดน้ำหนักการยกของ การคุ้มครองค่าจ้าง และเงินประกัน

2.2.1 เวลาพักของลูกจ้างเด็ก นายจ้างต้องจัดให้มีเวลาพัก 1 ชั่วโมงติดต่อกันต่อวัน ภายใน 4 ชั่วโมงแรกของการทำงาน และให้มีเวลาพักย่อยได้ตามที่นายจ้างกำหนด (มาตรา 46)

2.2.2 เวลาที่ห้ามลูกจ้างเด็กทำงาน (เวลากลางคืน)

- ห้ามนายจ้างใช้ลูกจ้างเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานในระหว่างเวลา 22.00 - 06.00 นาฬิกา เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี (มาตรา 47 วรรคหนึ่ง) และห้ามทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด (มาตรา 48)

- นายจ้างอาจให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กและเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกัน ทำงานระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึง 6.00 นาฬิกาได้ ทั้งนี้ ให้นายจ้างจัดให้เด็กได้พักผ่อนตามสมควร (มาตรา 47 วรรคสอง)

2.2.3 พักดน้ำหนักการยกของ

- ห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงาน เช่น ห้ามทำงานยก แบก หาม หาบ ทูน ลาก หรือ เข็นของหนัก เกินอัตรา 20 กก.สำหรับลูกจ้างเด็กหญิง หรือ อัตรา 25 กก สำหรับลูกจ้างเด็กชาย (กฎกระทรวงกำหนดอัตราน้ำหนักที่นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานได้ พ.ศ. 2547)

2.2.4 การคุ้มครองเกี่ยวกับค่าจ้าง

- ห้ามนายจ้างจ่ายค่าจ้างของลูกจ้างเด็กให้แก่บุคคลอื่น และถ้านายจ้างจ่ายเงินหรือประโยชน์ตอบแทนล่วงหน้าก่อนมีการจ้าง ขณะแรกจ้างหรือก่อนงดรายจ่ายค่าจ้างให้ ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มิให้ถือว่าเป็นการจ่ายหรือรับค่าจ้างสำหรับลูกจ้างเด็ก นั้น และห้ามนายจ้างนำเงินหรือประโยชน์ตอบแทนดังกล่าว มาหักจากค่าจ้างซึ่งต้องจ่ายให้แก่ลูกจ้างเด็กตามกำหนดเวลา (มาตรา 51)

2.2.5 เงินประกัน ห้ามนายจ้างเรียกหรือรับเงินประกันเพื่อการใดๆ จากฝ่ายลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก (มาตรา 51)

2.3. การพัฒนา ส่งเสริมคุณภาพชีวิต

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ลูกจ้างอายุต่ำกว่า 18 ปี มีสิทธิลาเพื่อเข้าประชุม สัมมนา รับการอบรม รับการฝึก หรือลาเพื่อการอื่น ซึ่งจัดโดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่อธิบดีเห็นชอบ โดยแจ้งให้นายจ้างทราบล่วงหน้าถึงเหตุที่ลา พร้อมทั้งแสดงหลักฐานที่เกี่ยวข้องถ้ามี และให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานตลอดระยะเวลาที่ลา แต่ปีหนึ่งต้องไม่เกิน 30 วัน (มาตรา 52)

2.4. บทกำหนดโทษ

2.4.1 กำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับกรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ดังต่อไปนี้ (มาตรา 144)

- นายจ้างผู้ใดไม่จัดให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กมีเวลาพัก 1 ชั่วโมงติดต่อกันภายใน 4 ชั่วโมงแรกของการทำงาน (ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 46)
- นายจ้างผู้ใดให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กทำงานในเวลากลางคืน (ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 47)
- นายจ้างผู้ใดให้ลูกจ้างเด็กทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด (ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 48)
- นายจ้างผู้ใดจ่ายเงินค่าจ้างของลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กให้กับบุคคลอื่น หรือเรียก/รับเงินประกันจากฝ่ายลูกจ้างซึ่ง เป็นเด็ก (ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 51)

2.4.2 กำหนดโทษ จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับในกรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 47 และมาตรา 48 เป็นเหตุให้ลูกจ้างได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือถึงแก่ความตาย (มาตรา 144 วรรคสอง)

- นายจ้างผู้ใดให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กทำงานเวลากลางคืน (ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 47)
- นายจ้างผู้ใดให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กทำงานล่วงเวลา/ทำงานวันหยุด (ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 48)

2.4.3 กำหนดโทษ ปรับไม่เกิน 20,000 หminenบาทสำหรับนายจ้างผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 45

- ในกรณีที่มีการจ้างเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปีเป็นลูกจ้างให้นายจ้างขออนุญาตโดยต้องแจ้งต่อพนักงานแรงงานภายใน 15 วันนับแต่วันที่เด็กเข้าทำงาน /บันทึกสภาพการจ้างที่เปลี่ยนแปลงจากเดิม/แจ้งการสิ้นสุดการจ้างภายใน 7 วัน (มาตรา 146)

2.4.4 กำหนดโทษ ปรับตั้งแต่ 400,000 ถึง 800,000 บาท ต่อลูกจ้าง 1 คน หรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ (พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2560 มาตรา 5 โดยเพิ่มมาตรา 148/1)

- หากนายจ้างผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 44 (กรณีจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นลูกจ้าง) หรือฝ่าฝืนกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 22 ในส่วนที่เกี่ยวกับการจ้างเด็กอายุต่ำกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวงเป็นลูกจ้าง หรือรับเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวงเข้าทำงาน

- หากนายจ้างผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 49 (งานที่ห้ามลูกจ้างเด็กทำ เช่น งานหลอม เป่าหล่อ หรือรีดโลหะ ฯลฯ) หรือฝ่าฝืนมาตรา 50 (สถานที่ที่ห้ามลูกจ้างเด็กทำ เช่น โรงฆ่าสัตว์ ฯลฯ) หรือฝ่าฝืนกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 22 (งานตามประเภทของงานและสถานที่ที่กำหนดห้ามเด็กทำ) ปรับตั้งแต่ 400,000 ถึง 800,000 บาท ต่อลูกจ้าง 1 คน หรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

- แต่ถ้าหากกระทำความผิดดังกล่าวข้างต้น โดยเป็นเหตุให้ลูกจ้างได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือ ถึงแก่ความตายมาตรการลงโทษ คือ **ปรับตั้งแต่ 800,000 บาท ถึง 2,000,000 บาทต่อลูกจ้าง 1 คน หรือ จำคุกไม่เกิน 4 ปี หรือทั้งปรับทั้งจำ** (พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2560 มาตรา 5 เพิ่มมาตรา 148/2)

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ตั้งแต่ มาตรา 44 ถึงมาตรา 52

3.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 12 ซึ่งแก้ไขในหมวดว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 50 และมาตรา 51 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกำหนดห้ามนายจ้างเรียกหรือรับหลักประกันการทำงาน หรือความเสียหายในการทำงาน กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้สัญญาจ้างข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน ระเบียบ หรือคำสั่งของนายจ้าง มีผลใช้บังคับเพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี กำหนดให้นายจ้างและลูกจ้างตกลงนำเวลาทำงานปกติส่วนที่ไม่ครบแปดชั่วโมงไปรวมกับเวลาทำงานปกติในวันอื่นได้ซึ่งต้องไม่เกินวันละเก้าชั่วโมง กำหนดให้คณะกรรมการสวัสดิการแรงงานมีอำนาจออกคำสั่งให้นายจ้างจ่ายเงินค่าชดเชยพิเศษหรือค่าชดเชยพิเศษแทนการบอกกล่าวล่วงหน้าในกรณีที่มีการย้ายสถานประกอบกิจการ และกำหนดให้นายจ้างยื่นแบบแสดงสภาพการจ้างและสภาพการทำงาน รวมทั้งเพิ่มเติม บทกำหนดโทษให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการแก้ไขเพิ่มเติม ทั้งนี้ เพื่อให้การคุ้มครองลูกจ้างมีประสิทธิภาพและให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองมากขึ้น

3.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 9 ซึ่งแก้ไขในหมวดว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 87 มาตรา 88 มาตรา 89 มาตรา 90 และมาตรา 91 โดยแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการค่าจ้าง โดยเพิ่มอำนาจในการกำหนดอัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือและอำนาจในการแต่งตั้งที่ปรึกษาคณะกรรมการค่าจ้าง กำหนดให้คณะกรรมการค่าจ้างเสนออัตราค่าจ้างที่กำหนดต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา รวมทั้งกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการค่าจ้างมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาระบบค่าจ้างและรายได้ของประเทศเสนอต่อคณะกรรมการค่าจ้าง และติดตามประเมินผลแผนพัฒนาดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้การกำหนดอัตราค่าจ้างของคณะกรรมการค่าจ้างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมต่อลูกจ้าง

3.4 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 (ยกเลิกหมวด 8 ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน มาตรา 100 ถึงมาตรา 107 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541) เนื่องจากมีการตรากฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพื่อกำหนดการดำเนินการควบคุม กำกับ ดูแล และบริหารจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานไว้เป็นการเฉพาะ ประกอบกับเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีเอกภาพ สมควรยกเลิกบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และแก้ไขเพิ่มเติมบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับการยกเลิกบทบัญญัติดังกล่าวด้วย

3.5 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2560 เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ใช้บังคับมาเป็นเวลานานมีบทบัญญัติบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะอัตราโทษในความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก ดังนั้น เพื่อให้การป้องกัน ยับยั้ง และขจัดปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมควรกำหนดอัตราโทษสำหรับความผิดดังกล่าวให้สูงขึ้น ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2559 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือ สนช. เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2560 โดยเจตนามุ่งเพื่อให้การป้องกัน ยับยั้ง และขจัดปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดอัตราโทษให้สูงขึ้นในฐานความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เพื่อเพิ่มอัตราโทษกรณีความผิดที่กระทำต่อแรงงานเด็ก (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 144 และมาตรา 148 และเพิ่มมาตรา 148/1 และมาตรา 148/2)

3.6 อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 182 ว่าด้วยการห้ามและการดำเนินการโดยทันทีเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (ILO Convention No.182 Concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour) มาตรา 6 บัญญัติให้สมาชิกแต่ละประเทศต้องกำหนดและปฏิบัติตามแผนงานดำเนินการเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็กโดยถือเป็นภารกิจสำคัญเร่งด่วนแผนในดำเนินการดังกล่าวต้องกำหนดและปฏิบัติการโดยหารือกับหน่วยงานของรัฐองค์กรนายจ้าง และองค์กรลูกจ้างที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุด (มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2543 ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวโดยให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2544)

ในกรณีที่ประเทศไทยถูกลดลำดับให้อยู่ในระดับ 3 (Tier 3) และสหภาพยุโรปคงสถานะ “ใบเหลือง” ในประเด็นการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม จากรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ (Trafficking in Persons: TIP Report) ของสหรัฐอเมริกา ประจำปี 2558 ทำให้ภาคธุรกิจและผู้บริโภคในประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญและติดตามมาตรการแก้ไขปัญหาของประเทศไทย เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน แรงงานเด็ก และแรงงานบังคับ ซึ่งจะมีผลในระยะยาวที่จะทำให้ไทยได้รับผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าไทย หากปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ประเด็นปัญหาดังกล่าว จะส่งผลให้ไทยถูกกีดกันทางการค้าส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ หากไม่ดำเนินการแก้ไข ซึ่งการจัดอันดับการค้ามนุษย์ของสหรัฐ Tier 1 คือ ประเทศที่ไม่มีปัญหาหรือมีแต่แก้ไขได้แล้ว Tier 2 คือ ประเทศที่มีปัญหา ยังแก้ไขไม่ได้ แต่ได้พยายามแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และ Tier 3 คือ ประเทศที่มีปัญหามาก แต่ไม่แก้ หรือไม่พยายามแก้ปัญหาอย่างจริงจังในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา และในทางภูมิศาสตร์มีพื้นที่เป็นศูนย์กลาง ล้อมรอบไปด้วยประเทศด้อยพัฒนา เช่น พม่า ลาว เขมร รวมถึงชนกลุ่มน้อย อาทิ โรฮิงจา เป็นต้น และปัญหาการใช้แรงงานเด็กทำงานมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ ปัญหาแรงงานเด็กต่างด้าวเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายหรือลักลอบเข้าเมือง แรงงานเด็กเหล่านี้ เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะถูกนำไปใช้ในรูปแบบที่เลวร้าย ซึ่งต้องหาแนวทางในการป้องกันและขจัดปัญหาดังกล่าวให้หมดสิ้นไป ตามอนุสัญญาดังกล่าว ซึ่งเป็นผลให้ประเทศไทยมีพันธะผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของอนุสัญญา คือ ขจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดโดยทันที

4. แนวทางแก้ไขปัญหาของกระทรวงแรงงาน

แหล่งข่าวกระทรวงแรงงาน ระบุว่า “นายนคร ศิลปอาชา ปลัดกระทรวงแรงงาน ให้การต้อนรับนายมอริซิโอ บุษซี รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ ประจำประเทศไทย กัมพูชา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อหารือเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านเทคนิควิชาการ รวมถึงมีความคืบหน้าในการหาแหล่งทุนเพื่อการดำเนินการสำรวจสถานการณ์เด็กทำงานของประเทศไทย โดยเฉพาะในกิจการสินค้า กุ้ง เครื่องนุ่งห่ม อ้อย และปลา ทั้งนี้ ประเทศไทยถูกจับตามองจากต่างประเทศในประเด็นปัญหาการใช้แรงงานเด็ก มีการระบุถึงสินค้าของ ประเทศไทยที่ผลิตจากการใช้แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ คือ กุ้ง เครื่องนุ่งห่ม อ้อย ปลา และสีอลามก อีกทั้ง ปัญหาแรงงานเด็กแรงงานบังคับ มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการค้ามนุษย์ ซึ่งหนึ่งในข้อเสนอแนะที่ประเทศไทยได้รับเสนอมานี้ คือ การขอให้ประเทศไทยดำเนินการสำรวจการทำงานของเด็กในระดับประเทศ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนแก้ไขปัญหารวมถึงเป็นการแสดงข้อมูลที่แท้จริงของสถานการณ์การใช้แรงงานเด็กในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่นโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนั้น กระทรวงแรงงานพร้อมให้ความร่วมมือกับ ILO ในการดำเนินการในเรื่องต่างๆ อาทิ สนับสนุน

การทำผลการวิจัยเพื่อพัฒนา การสำรวจการทำงานของเด็ก การตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อรองรับการดำเนินงาน ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลที่จะได้รับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กสำหรับมาตรการสำคัญที่กระทรวงแรงงานเร่งผลักดันเพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามปัญหาการใช้แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ อาทิต

(1) ดำเนินการสำรวจการทำงานของเด็กในกิจการกลุ่มเสี่ยง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนแก้ไขปัญหา รวมถึง เป็นการแสดงข้อมูลที่แท้จริงของสถานการณ์การใช้แรงงานเด็กในประเทศไทย

(2) ออกกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเล มีผลบังคับใช้ 30 ธ.ค.57 โดยระบุอายุขั้นต่ำแรงงานประมงทะเลเป็น 18 ปีขึ้นไป เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ

(3) ออกกฎกระทรวงแรงงานคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตร บังคับใช้วันที่ 22 ธ.ค.57 โดยระบุห้ามนายจ้างจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นลูกจ้าง และห้ามนายจ้าง จ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของเด็ก ซึ่งถือว่าสูงกว่ามาตรฐานที่สหรัฐฯ กำหนด

(4) ให้ดำเนินคดีนายจ้าง/สถานประกอบกิจการกับพนักงานสอบสวนทันที หากพบกรณีการใช้แรงงานเด็กผิดกฎหมาย

(5) ให้สถานประกอบการรายใหญ่ควบคุมสถานประกอบการรายย่อย

(6) ดำเนินการจ้างมหาวิทยาลัยมหิดลประเมินผลแผนระดับชาติ ในการจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย ปี 2552-2557 และยกร่างแผนฯ ปี 2558-2563” (ที่มา กลุ่มงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 10 เมษายน 2558 กระทรวงแรงงาน <http://www.mol.go.th/anonymouse/news/42479>)

ปัญหาการใช้แรงงานเด็กในประเทศไทยที่ผ่านมากกระจายอยู่ในภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม การค้าและการบริการ โดยที่แรงงานเด็กส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีระดับการศึกษาไม่สูงนัก จึงทำให้ง่ายต่อการเอารัดเอาเปรียบและถูกชักจูงไปกระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม รัฐบาลไทยได้กำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน โดยต้องไม่มีการใช้แรงงานเด็ก ไม่มีการใช้แรงงานบังคับอย่างเด็ดขาด ทั้งในส่วนของแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว และในการปราบปรามผู้กระทำความผิด ให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นผู้มีอิทธิพล หรือข้าราชการระดับใดก็ตาม หากพบว่าเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ามนุษย์จะต้องถูกดำเนินคดีอย่างเด็ดขาดไม่มีการ ปล่อย และนำไปสู่การเสนอแก้ไขกฎหมายคุ้มครองแรงงานเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

บทสรุป/ข้อเสนอแนะ

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2560 เกี่ยวกับบทกำหนดโทษในความผิดต่อแรงงานเด็ก โดยการเพิ่มอัตราโทษในกรณีที่นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีทำงานตามประเภทของงานที่ห้ามด้วยกฎหมาย (มาตรา 49) หรือให้ทำงานในสถานที่ต้องห้ามด้วยกฎหมาย (มาตรา 50) กรณีที่นายจ้าง จ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีเป็นลูกจ้างทั่วไป (มาตรา 44) หรือกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 22 เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องตามคำแถลงนโยบายของรัฐบาล เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ซึ่งจะส่งผลดีต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ เป็นการยกระดับมาตรการในการป้องกัน ยับยั้ง มิให้นายจ้างกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก ช่วยจัดปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงานอันเป็นนโยบายที่สำคัญและเร่งด่วนของรัฐบาล และทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศในการให้ความสำคัญ และมุ่งมั่นแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน

รวมทั้ง จะส่งผลทางอ้อมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวและการลงทุนจากต่างประเทศให้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม คณะกรรมาธิการวิสามัญที่พิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าวได้มีข้อสังเกตเห็นว่า “เมื่อจะมีการใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ ขอให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำคู่มือกำหนดแนวทางการปฏิบัติของกฎหมายฉบับนี้ และประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจให้ผู้ปฏิบัติตามกฎหมายและประชาชนได้เข้าใจว่าพระราชบัญญัตินี้บังคับใช้กรณีการจ้างงานเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับกรณีที่บุคลากรนำบุตรหลานเข้าช่วยกิจการอันเป็นการดำรงชีวิตตามปกติสุขของครอบครัว และแนวทางในอนาคตควรมีการพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นบทคุ้มครองเด็กในส่วนที่เกี่ยวกับกรณีการนำ บุตรหลานเข้าช่วยงานหรือกิจการอันเป็นการดำรงชีวิตตามปกติสุขของครอบครัว”

โดยสรุป ข้อดี ข้อเสีย ของพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2560

ข้อดี	ข้อเสีย
<p>(1) เป็นการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานเด็กให้มีมาตรฐานตามอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ</p> <p>(2) เป็นการป้องกัน ยับยั้งและขจัดปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน โดยจะส่งผลให้นายจ้างเกิดความเกรงกลัวและไม่กระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก อันเป็นปัญหาสำคัญในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงานตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งการเพิ่มเติมอัตราโทษให้สูงขึ้น มุ่งหวังที่จะเป็นการยับยั้งหรือข่มขู่ทำให้เกิดความเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด ก็ยังไม่อาจยืนยันได้ว่าการกระทำความผิดตามกฎหมายจะลดลง แต่ก็จำเป็นต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดควบคู่กันไปด้วย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดความชัดเจนในทางปฏิบัติ - การกำหนดห้ามใช้แรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และกำหนดโทษสูงขึ้น อาจทำให้ประชาชนเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ หากไม่ได้รับการชี้แจงจากหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ /แนวทางแก้ไข

(1) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดทำคู่มือกำหนดแนวทางการปฏิบัติ และชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชน ถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายที่มุ่งบังคับใช้กรณีการจ้างงานเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับกรณีที่บุคลากรนำบุตรหลาน เข้าช่วยกิจการอันเป็นการดำรงชีวิตตามปกติสุขของครอบครัว

(2) การป้องกันและแก้ไข คุ้มครอง ส่งเสริม และพัฒนา ต้องมีมาตรการที่เป็นระบบและครบวงจร ตั้งแต่การรณรงค์มิให้เด็กต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันควร ซึ่งการเพิ่มอัตราโทษสูงขึ้นไปก็ไม่อาจยืนยันได้ว่าปัญหาการใช้แรงงานเด็กที่ไม่เป็นธรรมจะลดลง

(3) การสร้างโอกาสทางเลือกในการศึกษาและการประกอบอาชีพแก่แรงงานเด็ก การป้องกันมิให้ถูกหลอกลวง จนถึงการคุ้มครองมิให้มีการใช้แรงงานเด็กที่ไม่เป็นธรรม เน้นการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

บรรณานุกรม

กระทรวงแรงงาน (ม.ป.ป.) การใช้แรงงานเด็ก สืบค้น 23 ธันวาคม 2559 จาก

<http://www.mol.go.th/employee/childwork>

----- กลุ่มงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (10 เมษายน 2558). เร่งเครื่องแก้ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก.

จาก <http://www.mol.go.th/anonymouse/news/42479>

กระทรวงต่างประเทศ ประเทศไทยกับประเด็นระหว่างประเทศ สิทธิมนุษยชน สืบค้น 24 ธันวาคม 2559 จาก

<http://humanrights.mfa.go.th/th/kids/72/>

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน (2548) รายงานการศึกษาการใช้แรงงานเด็กใน

ประเทศไทย กลุ่มงานแผนงานและสารสนเทศ สำนักพัฒนามาตรฐานแรงงาน กสร.26/2548

กันยายน 2548

กิจสุรณ สังขสุวรรณ (2558) การแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้วยมาตรการ “3P” วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 18 ฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม 2558

ทวิสุข พันธุ์เพ็ง (2543) อ้างใน กระทรวงแรงงาน (2548) รายงานการศึกษาการใช้แรงงานเด็กในประเทศไทย

กลุ่มงานแผนงานและสารสนเทศ สำนักพัฒนามาตรฐานแรงงาน กสร.26/2548 กรมสวัสดิการ

และคุ้มครองแรงงาน กันยายน 2548

มูลนิธิการพัฒนาเด็ก : นิยามและความหมายของแรงงานเด็ก. Definitions of Child Labour, Child

Work, Light Work, Regular Work, Hazardous Work and other Worst Forms of Child

Labour. 1. สืบค้น 11 มกราคม 2560 จาก

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:bKSS2aUWoW0J:www.iamchild.org/site/index.php%3Foption%3Dcom_phocadownload%26view%3Dcategory%26download%3D3%26id%3D3%26Itemid%3D+&cd=1&hl=th&ct=clnk&gl=th

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่...) พ.ศ. .... (สภานิติบัญญัติ

แห่งชาติเห็นสมควรประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว สืบค้น 24 ธันวาคม 2559 จาก

http://www.senate.go.th/bill/bk_data/258-3.pdf

“พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541” (20 กุมภาพันธ์ 2541). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 115 ตอนที่ 8, น. 11-13.

“พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551” (27 กุมภาพันธ์ 2551). **ราชกิจจานุเบกษา**,

เล่ม 125 ตอนที่ 39 ก, น. 4.

“พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551” (27 กุมภาพันธ์ 2551). **ราชกิจจานุเบกษา**,

เล่ม 125 ตอนที่ 39 ก, น. 18.

“พระราชบัญญัติ คุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2553” (17 มกราคม 2554). **ราชกิจจานุเบกษา**,

เล่ม 128 ตอนที่ 4 ก, น. 1-3.

“พระราชบัญญัติ คุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2560” (24 มกราคม 2560). **ราชกิจจานุเบกษา**,

เล่ม 134 ตอนที่ 10 ก, น. 52-54.